

Актуальні питання розвитку Збройних Сил

УДК 355.122

В.Д. Талалай

Генеральний штаб Збройних Сил України, Київ

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ МЕТОДИЧНОГО АПАРАТУ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ МОБІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗГОРТАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У статті пропонується методичний апарат визначення ефективності системи мобілізаційного розгортання Збройних Сил України в сучасних умовах його здійснення.

Ключові слова: мобілізаційне розгортання, ефективність системи.

Вступ

Актуальність проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. За умов більш відвертого застосування воєнної сили для досягнення воєнно-політичних цілей, зміни форм та способів її використання в так званій “гібридній” війні постає питання відповідності потреб характеру та масштабу збройної боротьби можливостям існуючої системи мобілізаційного розгортання. Це вимагає розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення існуючої системи мобілізаційного розгортання Збройних Сил України на основі оцінки її ефективності, що і визначає актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень, публікацій та керівних документів з питання мобілізаційного розгортання [1 - 4] свідчить про те, що різні джерела порізно визначають зміст мобілізаційного розгортання Збройних Сил. При цьому на сьогодні чіткого визначення ефективності функціонування системи мобілізаційного розгортання Збройних Сил в сучасних умовах існуючі джерела у прямій постановці не надають. Необхідність оцінки ефективності системи мобілізаційного розгортання в ході створення угруповань військ (сил) для проведення антитерористичної операції визначає **мету статті, яка полягає** у визначенні основних положень методичного апарату оцінювання ефективності системи мобілізаційного розгортання Збройних Сил в сучасних умовах.

Виклад основних положень матеріалу статті

Під системою мобілізаційного розгортання (далі – СМР) будемо розуміти сукупність взаємодіючих, взаємозалежних структурних елементів органів державної влади, військового управління, національної економіки, місцевого самоврядування, військових формувань, мобілізаційних запасів людських, матері-

альних ресурсів, інфраструктури та зв'язків між ними, призначена для вирішення завдань щодо переведення Збройних Сил з мирного на воєнний стан.

Система мобілізаційного розгортання Збройних Сил України складається з двох зв'язаних між собою складових. При цьому перша створює умови для своєчасного і якісного проведення мобілізаційного розгортання, а друга – реалізує результати функціонування першої складової (рис. 1). Основними показниками, за якими може оцінюватися система мобілізаційного розгортання Збройних Сил України, на наш погляд, можуть бути такі:

1. Кількість розгорнутих боєготових військових формувань у встановлений час ($N^{СМР}_P$ при $t^{TP} = t^{TOT}$).

2. Ступінь задоволення потреб стратегічного розгортання військ (сил) для проведення перших операцій Збройними Силами України ($Ст_{зпзсу} = N^{MP}_P / N^{СМР}_{TP}$ при $t^{розгорт} \leq t^{TOT}$).

3. Ступінь задоволення мобілізаційних потреб Збройних Сил України ($Ст^{3AD}_{МП}$).

З рис. 1 видно, що потреби стратегічного розгортання ЗС України висувають вимоги до системи мобілізаційного розгортання у вигляді кількості боєготових військових формувань ($N^{СМР}_P$ при $t^{TP} = t^{TOT}$), які необхідно розгорнути за визначений час ($N^{СМР}_{TP}$ при $t^P \leq t^{TOT}$).

Підсистема мобілізаційного розгортання ЗС України для задоволення потреб оперативного призначення військ (сил) (N^{MP}_{TP} при $t^{розгорт} \leq t^{TOT}$) здійснює розгортає відповідну кількість боєготових військових формувань (N^{MP}_P при $t^{розгорт} = t^{TOT}$).

Слід зазначити, що підсистема накопичення та подачі мобілізаційних ресурсів створює умови (N^{HMP}_P до $t = t^{розгорт}$) для реального розгортання необхідної кількості військових формувань (N^{HMP}_{TP} до $t = t^{розгорт}$) через ступінь задоволення мобілізаційних потреб ($Ст^{3AD}_{МП}$).

Забезпечення заходів мобілізаційного розгортання ресурсами здійснюється підсистемою накопи-

чення та подачі мобілізаційних ресурсів, що практично визначає умови проведення мобілізаційних заходів безпосередньо Збройними Силами України.

Різномірність мобілізаційних ресурсів підсистеми накопичення та подачі мобілізаційних ресур-

сів, по-перше, передбачає відповідне управління використанням цих різної належності ресурсів, а по-друге, практично визначає ефективність заходів в ЗС України, які повною мірою залежать від умов, що були створені для цього.

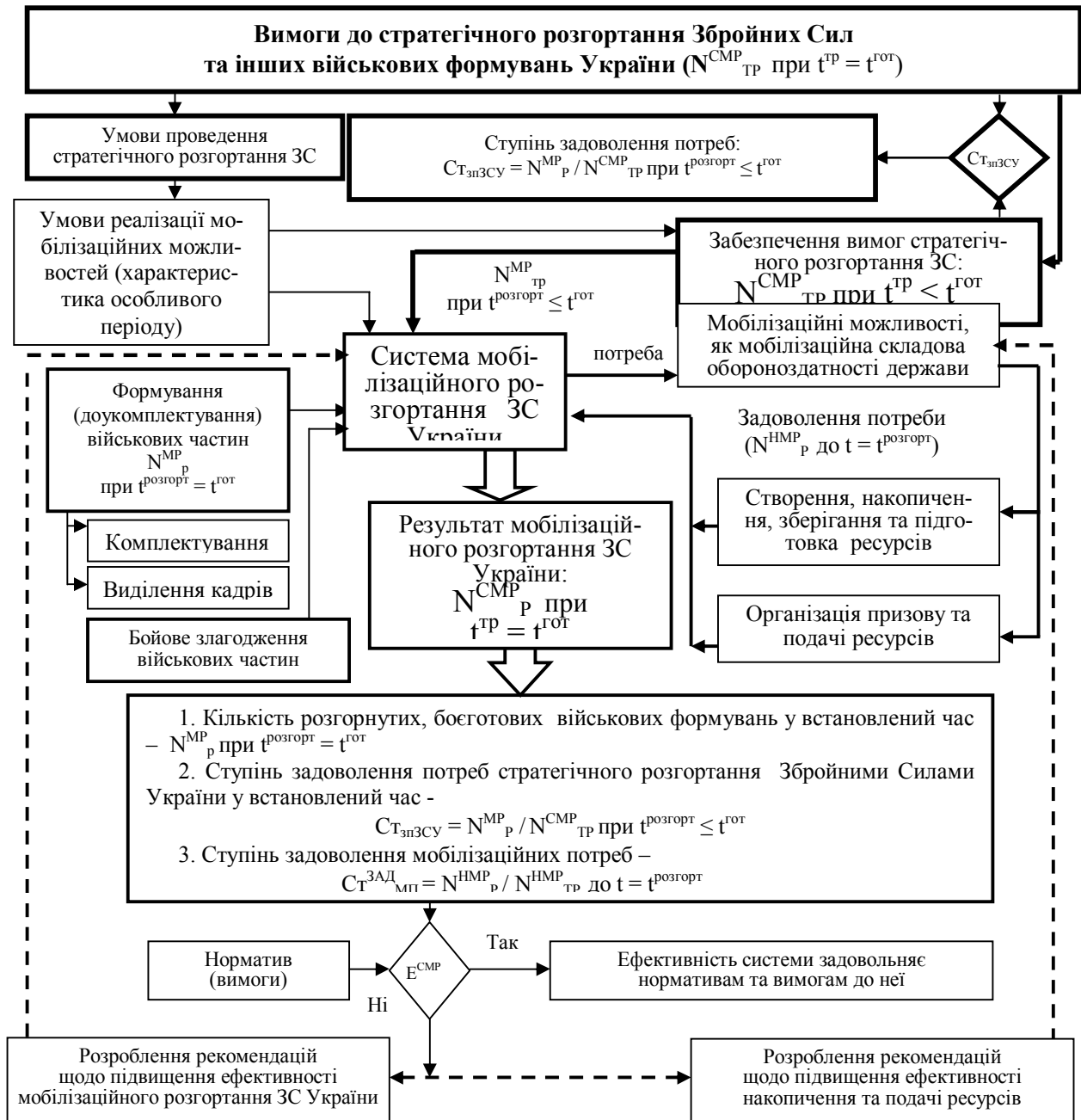

Рис. 1. Схема процесу (сукупності процедур) оцінювання результатів мобілізаційного розгортання ЗС України в залежності від умов функціонування та вимог щодо створення угруповань військ (сил) (варіант)

На рис. 2 показано, що формально ефективність мобілізаційного розгортання Збройних Сил (E^{MP}) залежить від повноти проведення заходів мобілізаційного розгортання (N^{MP}_P / N^{MP}_{TP}), а також від ступеня задоволення мобілізаційних потреб ($CT^{ЗД}_{МП}$):

$$E^{MP} = F \{ (N^{MP}_P / N^{MP}_{TP}) ; CT^{ЗД}_{МП} \}.$$

Елементи двох складових системи мають необхідні зв'язки, які реалізуються системою управління,

яка відповідає за проведення заходів мобілізації. Реалізація можливостей системи мобілізаційного розгортання здійснюється через механізм переведення військ (сил) ЗС України на функціонування в умовах особливого періоду. Він створюється з урахуванням умов, що склалися та створені для здійснення заходів мобілізаційного розгортання ЗС України.

Умови стратегічного розгортання ЗС України висувають вимоги до системи мобілізаційного роз-

гортання у вигляді кількості військових формувань та строків їх готовності до застосування за призначенням (які формування, до якого часу необхідно розгорнути). Боєготове військове формування характеризується ступенем укомплектованості персоналом, ОВТ, запасами МТЗ та елементами військо-

вої інфраструктури, а також станом підготовки до виконання завдань за призначенням. Ступінь укомплектованості стосується як бойового складу Збройних Сил, так і складу системи забезпечення життєдіяльності, які у сукупності визначають ступінь укомплектованості Збройних Сил.

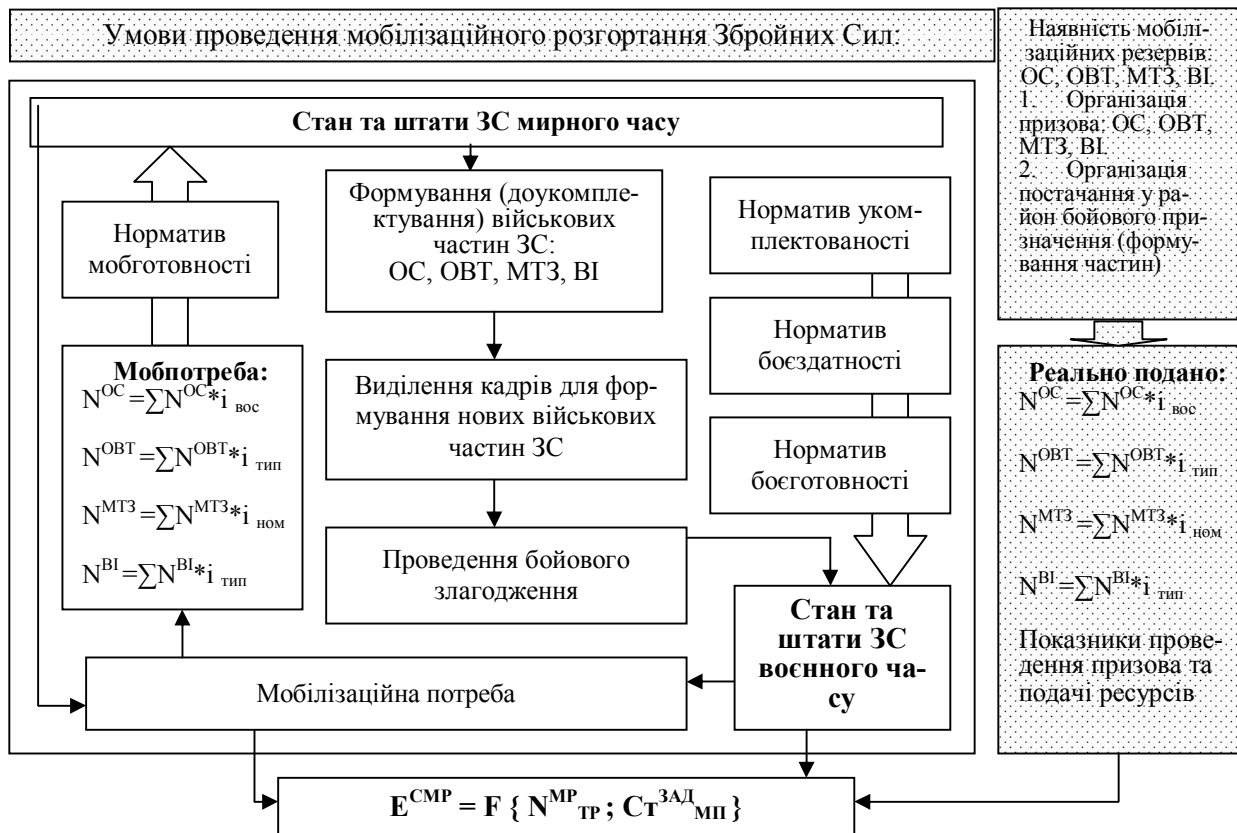

Рис. 2. Схема механізму взаємного впливу результатів мобілізаційного розгортання Збройних Сил та умов, які створюються для його здійснення (варіант)

В бойовому складі ступінь укомплектованості ($CТ_{ук}$) визначається співвідношенням показника реальної укомплектованості ($CТ^P_{ук}$) до показника необхідної за штатом воєнного часу ($CТ^{шт}_{ук}$).

Показник укомплектованості у бойовому складі стосується бойових військових формувань ($CТ^{БФ}_{ук}$), формувань бойового (оперативного) забезпечення ($CТ^{БЗ}_{ук}$), тилового ($CТ^{ТЛЗ}_{ук}$), технічного ($CТ^{ТХЗ}_{ук}$) та медичного забезпечення ($CТ^{МедЗ}_{ук}$), а також підрозділів управління військами (силами) ($CТ^{CY}_{ук}$).

Ступінь укомплектованості у всіх складових бойового складу стосується персоналу (особового складу) – ($CТ_{ук}^{перс}$), озброєння та військової техніки – ($CТ_{ук}^{ОВТ}$), матеріально-технічних засобів – ($CТ_{ук}^{МТЗ}$), елементів військової інфраструктури – ($CТ_{ук}^{ВІ}$). Вона визначається співвідношенням кількості наявного ресурсу ($N_{рук}$) до того, що визначено штатом ($N_{штук}$).

Здатність виконувати завдання за призначенням визначається ступенем підготовленості персоналу, який включає обов'язковість та результативність оперативної, бойової, мобілізаційної, психоло-

гічної підготовки та підготовки цивільного персоналу. Цей ступінь регламентується керівними та нормативними документами Збройних Сил України.

Формально вищезазначені показники є складовою існуючої методики оцінки ступеня боєготовності військових формувань різної належності (бойових частин, частин бойового (оперативного), тилового, технічного, медичного забезпечення, органів та системи управління військами (силами)).

Функціонування підсистеми накопичення та подачі мобілізаційних ресурсів формує умови для виконання завдань підсистеми мобілізаційного розгортання Збройних Сил, залежить від стану мобілізаційної складової обороноздатності держави, встановлених правил та порядку задоволення національною економікою потреб оборони.

Нарощування існуючих можливостей (спроможностей) ЗС за рахунок постачання мобілізаційних ресурсів техніки національної економіки у війська (сили) визначається здатністю до їх накопичення, утримання та подачі в ході проведення заходів мобілізаційного розгортання.

Ступінь задоволення мобілізаційних потреб ($CT^{3AD}_{МП}$) залежить від співвідношення кількості отриманого при подачі ресурсу в ході мобілізаційного розгортання ($N^{отрим}_{MP}$), до кількості ресурсу, що накопичений в ході заходів мобілізаційної підготовки ($N^{накопич}_{MP}$):

$$CT^{3AD}_{МП} = N^{отрим}_{MP} / N^{накопич}_{MP} . \quad (2)$$

Ступінь задоволення мобілізаційних потреб стосується персоналу ($CT^{3AD}_{ПЕРС}$), ОВТ ($CT^{3AD}_{ОВТ}$), МТЗ ($CT^{3AD}_{МТЗ}$), елементів військової інфраструктури ($CT^{3AD}_{ВИ}$). Формально підсистема накопичення та подачі мобілізаційних ресурсів визначально формує можливості підсистеми мобілізаційного розгортання в Збройних Силах. Іншими словами ефективність підсистеми проведення мобілізаційного розгортання (E^{MP}) не може бути більше результативності функціонування підсистеми накопичення та подачі мобілізаційних ресурсів (E^{HMP}):

$$E^{MP} \leq E^{HMP} . \quad (3)$$

На практиці відношення між підсистемою накопичення та подачі ресурсів і підсистемою мобілізаційного розгортання Збройних Сил регулюються в ході реалізації механізму проведення заходів мобілізаційного розгортання (далі – механізм). Цей механізм є алгоритмом (послідовністю) проведення заходів мобілізаційного розгортання з урахуванням необхідного часу (системи бойової готовності), обсягів мобілізаційних ресурсів, організації призову та подачі ресурсів безпосередньо до військових частин для їх укомплектування. Ефективність механізму проведення заходів мобілізаційного розгортання практично віддзеркалює ефективність всієї системи мобілізаційного розгортання, оскільки ступінь комплектування військових частин до штатів воєнного часу у встановлений час повністю залежить від ступеня задоволення мобілізаційних потреб:

$$E^{MP} = \min F \left\{ \begin{array}{l} \max (CT^{компл}_{ОС}; CT^{компл}_{ОВТ}; \\ CT^{компл}_{МТЗ}; CT^{компл}_{ВИ}; CT^{3AD}_{МП}) \end{array} \right\} ,$$

при $t^{розгорт} \leq t^{гот}$

Висновки

У статті розглянуті основні положення методичного апарату оцінювання ефективності системи мобілізаційного розгортання. Він включає основні

визначення, систему критеріїв та показників, їх залежності, послідовність отримання відповідних показників, оцінювання ефективності системи мобілізаційного розгортання Збройних Сил України. Система мобілізаційного розгортання включає дві підсистеми, розгляд яких дозволяє визначити ефективність системи мобілізаційного розгортання в залежності від повноти проведених заходів у ЗС України в ході їх стратегічного розгортання та створених умов задоволення потреб в мобілізаційних ресурсах (мобілізаційної складової обороноздатності держави).

Величина отриманого значення ефективності системи мобілізаційного розгортання дозволяє визначити проблемні питання а також оцінити результати запропонованих заходів та шляхи їх вирішення,

Перспективи подальших досліджень. Запропонований методичний апарат пропонується використати для оцінювання ефективності проведених черг часткової мобілізації ЗС України в 2014 – 2015 роках, визначення шляхів удосконалення елементів підсистем накопичення та подачі мобілізаційних ресурсів та мобілізаційного розгортання ЗС України. Це дозволить сформувати дієвий механізм переведення військ (сил) на функціонування в умовах особливого періоду, уточнити існуючі нормативи та внести зміни в законодавчі акти та нормативні документи, що регламентують проведення мобілізаційного розгортання Збройних Сил та інших військових формувань України.

Список літератури

1. Великая отечественная война 1941–1945 : энциклопедия / Гл. ред. М.М. Козлов. – М.: Сов. энциклопедия, 1985. – 832 с.
2. Україна. Закони. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України [Текст] // Відомості Верховної Ради України, 1993. – № 44. – С. 22.
3. Военная энциклопедия : у 8 томах [Текст] : энциклопедия / Т. 5. – М.: Воениздат, 2001. – 575 с.
4. Военная энциклопедия : у 8 томах [Текст] : энциклопедия / Т. 5. – М.: Воениздат, 2003. – 735 с.

Надійшла до редколегії 15.05.2015

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г.А. Дробаха, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ МЕТОДИЧЕСКОГО АППАРАТА ОЦЕНИВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СИСТЕМЫ МОБИЛИЗАЦИОННОГО РАЗВЕРТЫВАНИЯ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ УКРАИНЫ

В.Д. Талалай

В статье предлагается методический аппарат для определения эффективности системы мобилизационного развертывания Вооруженных Сил Украины в современных условиях его осуществления.

Ключевые слова: мобилизационное развертывание, эффективность системы.

SUMMARY METHODOICAL DEVICE PERFORMANCE EVALUATION SYSTEM OF MOBILIZATION DEPLOYMENT ARMED FORCES OF UKRAINE

V.D. Talalay

In the article the methodical device for determining the effectiveness of the mobilization deployment Armed Forces of Ukraine in modern conditions for its implementation.

Keywords: mobilization deployment, system efficiency.